

Mara Marasović Dundić, mag. paed.
Osnovna škola „Visoka”, Split
mara.marasovic@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7196-9228>

Neda Pleić, mag. psych.
Klinički bolnički centar Split
neda.pleic@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-3220-3975>

ŠKOLSKI USPJEH, INTELIGENCIJA I UČITELJSKE PROCJENE SPOSOBNOSTI UČENIKA U ODNOSU NA POPULARNOST UČENIKA UNUTAR RAZREDNOG ODJELA

Sažetak: *Ovim istraživanjem ispituje se kako je popularnost učenika u predmetnoj i u razrednoj nastavi povezana sa školskim uspjehom, inteligencijom i učiteljskim procjenama učeničkih sposobnosti. Ispitivanje je provedeno na uzorku od 412 učenika od 1. do 8. razreda Osnovne škole „Visoka” u Splitu. Korištene su progresivne matrice, procjene učitelja na ljestvici PROFNAD te sociometrijski upitnik. Ovim istraživanjem pokazuje se kako popularniji učenici imaju viši školski uspjeh, više intelektualne sposobnosti te učitelji procjenjuju njihove sposobnosti višima, posebice rukovodne. Najviše ima izoliranih učenika, a najrizičniji su odbačeni i kontroverzni učenici. Nema spolnih razlika kod inteligencije, školskog uspjeha, ali učitelji procjenjuju umjetničke sposobnosti djevojčica višima. Dječaci su češće odbačeni, a djevojčice su češće izolirane. Istraživanja ove vrste korisna su unutar same škole jer ostavljaju mogućnost intervencija za poboljšanje socijalnog statusa izoliranih, odbačenih i kontroverznih učenika.*

Ključne riječi: *socijalni status, sociometrija, sposobnosti učenika, utjecaj učitelja*

UVOD

Ulaskom u školsku dob, po završetku ranog djetinjstva, djeca počinju ostvarivati intenzivnije socijalne kontakte izvan vlastitih obitelji, prvenstveno unutar školske sredine. U tom periodu dolazi do značajnijeg utjecaja vršnjaka na njihovo ponašanje i na njihov cjelokupni razvoj te im osjećaj pripadnosti nekoj od skupina postaje prioritet od iznimne važnosti. To je ujedno i jedan od najčešćih razloga zbog kojeg se roditelji djece školske dobi brinu jer djeci upravo postupci, interesi i vrijednosti njihovih vršnjaka postaju važniji od onih roditeljskih. Važnost utjecaja vršnjaka na razvoj pojedinca potvrđuju i istraživanja koja ističe Mijatović (1999) a čiji rezultati ukazuju na to da u jednakim omjerima od po 30 posto na razvoj novoga naraštaja utječu obitelj, škola i okruženje – vršnjaci. S obzirom na to da su učenici osnovne škole u formativnim i najosjetljivijim godinama razvoja, kroz odnose i slike kako ih okolina doživljava (u ovom slučaju kolege iz razreda i učitelji) grade vlastitu sliku o sebi i poistovjećuju se s njom.

Najveći dio svog slobodnog vremena većina djece provodi upravo s vršnjacima te je baš taj vršnjački svijet okruženje u kojem se dijete razvija i uči ponašanju s vršnjacima, nošenju s pobjedama i porazima te poštivanju pravila općenito. Unutar tog svijeta, a kroz odnos s drugim vršnjacima, dijete formira sliku o sebi i razvija socijalne vještine. Učenje socijalnih vještina temelj je socijalnog i školskog uspjeha. Ono pomaže u sprječavanju socijalnih problema i omogućuje djeci da ovladaju životnim

vještinama i da uspješno funkcioniraju. Korisnije je učiti djecu primjerenom ponašanju nego ih prekoravati zbog neprimjerenog ponašanja. Za to je potrebno sustavno poučavanje, koje treba biti postupno, povezano s ciljevima u široj društvenoj zajednici i u skladu s oblicima ponašanja koja su važna za učeničke potrebe (Begun, 2007).

Škola je odgojno-obrazovna institucija u kojoj se ostvaruju ciljevi odgoja i obrazovanja na planski i sustavan način (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2021). Dakle, škola je prvenstveno odgojno-obrazovna ustanova. Svjedoci smo kako se okolnosti oko nas kao i nova znanja iz dana u dan sve brže mijenjaju, a usporedno s njima odvijaju se i promjene aktualnog školskog sustava. Sve to dovelo je do djelomičnoga gubitka odgojne uloge škole jer smo zbog velikog broja novih informacija i planiranih sadržaja, a premalo vremena, većinom koncentrirani na njezinu obrazovnu ulogu. Istovremeno, s gubitkom važnosti, odnosno s manjkom prostora za odgojnu ulogu smanjila se i briga o međusobnim odnosima koji postoje unutar same škole, kako kod nas odraslih tako i kod učenika.

Tijekom školovanja vršnjačke skupine u kojima dijete provodi najveći dio svoga vremena čine razredni odjeli, koji imaju iznimnu važnost u razvojnim promjenama u odnosima s vršnjacima te predstavljaju formalne vršnjačke skupine. S obzirom na važnost kvalitetne dinamike odnosa unutar vršnjačke grupe, u ovom slučaju one razredne, u školama se često provodi postupak sociometrije. Sociometrija je istraživačka metoda koja se koristi u društvenim znanostima kako bi se ispitali međusobni odnosi članova neke skupine ili, pak, društveni odnosi općenito (Hrvatska enciklopedija). Istraživanja su pokazala da je omiljenost učenika među vršnjacima od presudne važnosti za njegovu uspješnost u budućnosti (Shapiro, 1998). Praćenje razvoja učeničke socijalne kompetencije jedna je od najvažnijih komponenata vršnjačkih odnosa. Upravo sociometrija može biti kvalitetan alat za rješavanje vršnjačkih problema unutar nekog odjela te za preveniranje i smanjivanje učestalosti pojave konfliktnih situacija unutar njega.

Sociometrijski upitnik sastoji se od biranja pojedinaca s kojima se subjekt želi družiti unutar jedne skupine pri čemu uočavamo konkretan položaj jednog pojedinca u odnosu na druge (prema Moreno, 1962). Popularan učenik je isto što i učenik „zvijezda”, dakle onaj učenik koji ima mnogo pozitivnih nominacija od strane drugih učenika, a vrlo malo ili nimalo odbijanja, a odbačen učenik je onaj koji ima mnogo negativnih nominacija, tj. mnogo odbijanja. Učenik koji ima mnogo negativnih, ali isto tako pozitivnih nominacija kontroverzan je učenik, a onaj koji ima malo negativnih i malo pozitivnih nominacija ili nijednu nominaciju je izoliran, tj. zanemaren učenik (Klarin, 2006).

Definicija inteligencije govori da inteligencija najčešće označava svojstvo uspješnog snalaženja jedinke u novim situacijama, u kojima ne pomaže stereotipno nagonско ponašanje ni učenjem stečene navike, vještine ni znanja. Za razliku od ovih neplastičnih i reproduktivnih oblika ponašanja koji su korisni samo u nekim prilikama, inteligencija je svojstvo pojedinca da pronalazi nove prilagođene reakcije u prilikama bilo koje vrste (Petz, 2005). Istraživanja dosljedno pokazuju da je inteligencija najbolji prediktor školskog uspjeha, ukazuju na inteligenciju kao „sposobnost (snalaženja u novim situacijama, rješavanja problema, apstraktnog mišljenja, itd.) o kojoj ovisi mogući intelektualni doseg pojedinca, odnosno razina njegovih obrazovnih i profesionalnih dostignuća” (Petz, 1995, str.177).

Govoreći o spolu, važno je naglasiti da se dječaci i djevojčice ne razlikuju u općim intelektualnim sposobnostima, no razlikuju se u specifičnim faktorima inteligencije pa su tako istraživanja pokazala da su dječaci uspješniji u numeričkim testovima inteligencije, a djevojčice u verbalnim (Babarović i sur., 2010). Inteligencija i školski uspjeh također su pozitivno povezani sa socijalnim statusom unutar grupe. Učenici sa statusom popularnosti imaju veći smisao za humor, fleksibilni su i češće pomažu drugoj djeci u aktivnostima. S druge strane, učenici sa statusom nepopularnosti su oni koji se najčešće ponašaju devijantno i agresivno te koji izazivaju i sukobljavaju se. Oni se družu u manjim skupinama i to češće s mlađom djecom koja također nemaju status popularnosti, a za razliku od njihove, interakcija učenika sa statusom popularnosti odvija se u većim skupinama (Klarin, 2006). Također, učenici sa statusom popularnosti su oni visoke socijalne inteligencije, potječu iz obitelji visokog socioekonomskog statusa, emocionalno su stabilni, tolerantni, samopouzđani, požrtvovni, spontani, nezavisni te bezbrižni (Krnjajić, 1981).

Popularni su učenici najomiljeniji u razrednom odjelu. Njihova popularnost, tj. pozitivan sociometrijski status, pozitivno je povezana s njihovom atraktivnošću, fleksibilnošću, inteligencijom te

načinom na koji se ponašaju prema suučenicima. Oni pomažu drugoj djeci u različitim aktivnostima, dijele s njima iskustva, dobri su te imaju razvijeniji smisao za humor (Klarin, 2006). Djeca okarakterizirana kao „dobra” u principu odabiru poželjne oblike ponašanja, lako se usklađuju s društvenim normama i očekivanjima okoline općenito. Od prosječnih se učenika razlikuju po tome što ih vršnjaci češće smatraju odličnim učenicima te po tome što učitelji smatraju da više pomažu drugim suučenicima (Wentzel i Asher, 1995). Popularni učenici imaju bolji školski uspjeh te se češće upuštaju u pozitivnije interakcije s vršnjacima od onih prosječnih (Berghout Austin i Draper, 1984). Školski uspjeh učenika u dosadašnjim istraživanjima operacionaliziran je na različite načine pa se pojam školskog uspjeha često izjednačuje s pojmovima školskog učinka, školske kompetencije, školske sposobnosti i sl. Postupci kojima se unutar vrednovanja školskog uspjeha može utvrđivati uspješnost učenika različiti su te se u pravilu oslanjaju na neki oblik procjenjivanja, testiranja ili mjerenja u najširem smislu, a redovito su praćeni i dodatnim prikupljanjem informacija koje se temelje na kvalitativnim uvidima (Sammons i sur., 1994).

Pokazalo se da i vršnjaci mogu poprilično utjecati na uspjeh pojedinca. Utjecaj vršnjaka na uspjeh pojedinca objašnjava se socijalnom usporedbom, pružanja potpore, efektom socijalne facilitacije, povećanjem motivacije i slično. Socijalno prihvaćeni učenici koji iskazuju prosocijalne, kooperativne i odgovorne forme ponašanja u školi, najčešće postižu i visok školski uspjeh, a učenici koje su vršnjaci odbacili često postižu slabiji školski uspjeh i predstavljaju rizičnu grupu sklonu delinkvenciji, školskom apsentizmu i napuštanju školovanja (Krnjajić, 2002).

Učitelji su glavni medijatori u školskom procesu te je stav učitelja prema učenicima iznimno važan. Kako učitelji procjenjuju učeničke sposobnosti ima velik utjecaj na status učenika u socijalnoj sredini, posebno u razrednoj nastavi. Osim toga procjene učitelja utječu na školski uspjeh učenika te će učitelji više motivirati učenike za koje misle da su sposobniji da iskoriste svoje potencijale (Pavlović-Šijanović, 2015).

Cilj je rada istražiti povezanost popularnosti učenika s inteligencijom, dobi, školskim uspjehom i učiteljskim procjenama učeničkih sposobnosti. Pretpostavili smo kako će učenici koji su popularniji imati bolji školski uspjeh, više intelektualne sposobnosti i više procjene učitelja njihovih sposobnosti. Ne očekuju se spolne razlike u popularnosti, školskom uspjehu, inteligenciji i učiteljskim procjenama. Očekujemo da neće biti razlike među učenicima predmetne i razredne nastave u popularnosti, intelektualnim sposobnostima i školskom uspjehu.

METODOLOGIJA

Istraživanje je provedeno u Osnovnoj školi „Visoka” u Splitu u sklopu projekta identifikacije darovitih učenika i procjenjivanja sociometrijskog statusa učenika 2013. godine. Stručna je služba škole na roditeljskim sastancima obavijestila roditelje o provođenju projekta, na učiteljskim vijećima upoznala je učitelje sa sadržajem projekta te uspostavila dogovore o provedbi. U projektu su sudjelovali samo oni učenici čiji su roditelji predali potpisani informirani pristanak.

Tijekom sata razrednika, zajedno sa svojim razrednicima, učenici su anonimno ispunjavali *sociometrijski upitnik*. Na drugom su satu razrednika u skupinama po 10 učenika, sa školskom psihologinjom, ispunjavali test intelektualnih sposobnosti.

Učitelji su na *skali PROFNAD* radili procjenu za učenike razredne nastave. Učitelji u predmetnoj nastavi nisu sudjelovali u procjeni darovitosti zbog toga što neki od njih u sklopu tjedne satnice imaju tek jedan sat tjedno s pojedinim razrednim odjelom te ne poznaju različite sposobnosti učenika dovoljno dobro da bi ih procijenili na svim skalama. *Školski uspjeh* od prethodne školske godine preuzet je iz e-Matice (centraliziranog sustava Ministarstva znanosti i obrazovanja koji sadrži sve podatke o uspjesima učenika) za svakog učenika. Zbog toga uspjeh učenika prvog razreda nije uzet u obzir.

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 412 učenika Osnovne škole „Visoka” u Splitu. Broj učenika po spolu i razredima prikazan je u tablici 1. U istraživanju je iz razredne nastave ukupno sudjelovalo 219 učenika, a iz predmetne nastave 193 učenika. Dob sudionika obuhvaća učenike od 7 godina do 15, 4 (M = 10,95). Kod procjene učenika sudjelovalo je 11 učitelja razredne nastave.

Tablica 1.

Broj učenika po razredima i spolu

Razred	Dječaci	Djevojčice	Ukupno
1.	25	19	44
2.	29	25	54
3.	32	27	59
4.	35	26	61
5.	23	21	44
6.	20	22	42
7.	28	21	49
8.	22	37	59
Ukupno	214	198	412

Instrumenti

Sociometrijski upitnik sastavile su autorice rada za potrebe ovog istraživanja. Učenici su odgovarali na šest otvorenih pitanja: S kim bi želio sjediti u klupi i zašto, s kim bi se želio družiti u slobodno vrijeme i zašto te kada bi mogao, koji učenik iz razreda bi želio biti i zašto? Ista ta pitanja postavljena su u negativnom smjeru: s kim nikako ne bi želio sjediti u klupi i zašto, s kim se ne bi želio družiti u slobodno vrijeme i zašto te kada bi mogao, koji učenik iz razreda nikako ne bi želio biti i zašto? Zadatak je učenika bio odgovoriti na pitanja jednom rečenicom, odnosno navesti ime učenika iz svog razreda te objašnjenje zbog čega je naveo to ime. Rezultati su formirani tako što je za svakog učenika određeno koliko puta je odabran u pozitivnom kontekstu (broj pozitivnih odabira) i koliko puta je odabran u negativnom kontekstu (broj negativnih odabira). Radi dodatnog prikupljanja podataka proširili smo sociometrijski upitnik te ga kombinirali s objektivnim podacima poput školskog uspjeha i inteligencije ispitanika. To smo napravili s ciljem umanjivanja nedostataka sociometrijske metode te kako bismo, uz tako nadopunjeno sociometrijsko istraživanje, dobili jasniju i kvalitetniju interpretaciju rezultata. U ovom istraživanju nismo se usmjerili na razloge prihvaćanja i odbacivanja učenika. S obzirom na broj odabira formirana je kategorija popularnosti koja se sastoji od četiri skupine učenika: 1. popularni učenici (imaju broj pozitivnih biranja iznad medijana, dok su njihova negativna biranja ispod medijana), 2. izolirani učenik (imaju broj pozitivnih i negativnih biranja manji od medijana), 3. kontroverzni učenik (imaju broj pozitivnih i negativnih biranja iznad medijana) i 4. odbačeni učenik (imaju broj negativnih biranja veći od medijana, a pozitivnih manji od medijana).

Kolorirane progresivne matrice su neverbalni test za ispitivanje inteligencije djece između 5 i 11 godina. Autor je testa J. C. Raven. Test se sastoji od 36 zadataka podijeljenih u 3 serije (A, AB i B) po

dvanaest zadataka koji unutar svake serije idu od lakših k težima. Ukupan je rezultat zbroj rezultata na tim trima dijelovima te se nalazi u rasponu od 0 do 36. Konačni se rezultat izražava u centilima u odnosu na norme za dob djeteta. Prema sposobnostima djeca se dijele na jako ispodprosječne, ispodprosječne, prosječne, iznadprosječne i intelektualno superiorne. Može se primjenjivati individualno i grupno, postoji u osnovnom i paralelnom obliku te je namijenjen populaciji od 5 do 11 godina. Po slučaju su učenici od prvog do trećeg razreda rješavali osnovni i paralelni oblik.

Standardne progresivne matrice su neverbalni test za ispitivanje inteligencije. Autor je testa J. C. Raven, a konstruiran je 1936. godine. Test se sastoji od 60 zadataka koji su podijeljeni u pet serija (A, B, C, D i E) s po dvanaest zadataka, koji unutar svake serije idu od lakših k težima. Ukupan rezultat je zbroj rezultata na tim trima dijelovima te se nalazi u rasponu od 0 do 60. Konačni se rezultat izražava u centilima u odnosu na norme za dob djeteta. Prema sposobnostima djeca se dijele na jako ispodprosječne, ispodprosječne, prosječne, iznadprosječne i intelektualno superiorne. Može se primjenjivati individualno i grupno, postoji u osnovnom i paralelnom obliku te je namijenjen djeci starijoj od 10 godina. Po slučaju su učenici od četvrtog do osmog razreda rješavali osnovni i paralelni oblik.

Ljestvice PROFNAD (profil nadarenosti učenika) namijenjene su učiteljima. Autor je ljestvice I. Koren 1989. godine. Ljestvica ima 48 čestica te daje profil darovitosti određenog učenika, a uključuje šest područja darovitosti (darovitost u općim intelektualnim sposobnostima, kreativnim sposobnostima, specifičnim školskim sposobnostima, socijalnim i rukovodnim sposobnostima, umjetničkim i psihomotornim sposobnostima). Razvijenost svake osobine učitelj ocjenjuje na ljestvici od četiri stupnja, s tim da prva dva stupnja (ocjene 1 i 2) ne indiciraju darovitost, treći stupanj (ocjena 3) najavljuje neke vidljive znakove darovitosti, a četvrti stupanj (ocjena 4) pokazuje znatne simptome darovitosti. Raspon mogućih bodova u svakoj je kategoriji od 8 do 32 boda. Ozbiljnije indikacije o darovitosti nekog učenika pojavljuju se kada je on u nekom području darovitosti ocijenjen s 20 i više bodova.

REZULTATI I RASPRAVA

1. *Povezanost negativnih i pozitivnih odabira s dobi, školskim uspjehom, inteligencijom i procjenama učitelja*

Kod sociometrijskog ispitivanja učenici su birali s kim bi se htjeli družiti i s kime to ne bi htjeli. Pokazalo se kako je pojedini učenik najčešće pozitivno odabran 2 puta. Neki učenici nisu imali nijedan odabir, a najveći je broj pozitivnih biranja za jednog učenika 18. Kod negativnih odabira pokazalo se kako su učenici najčešće odabrani 1 put, neki učenici nisu odabrani nijednom, dok je najviše negativnih odabira za jednog učenika bilo 24. Ovakvi rezultati ukazuju na to da postoje učenici koji su popularni u pojedinim razredima, ali i na ono što je puno važnije uočiti, da postoje razredi u kojima jednog učenika svi učenici procjenjuju negativno. Negativna iskustva s vršnjacima uzrokuju sumnju i nesigurnost u vlastite sposobnosti i kompetencije, rezultirajući još većim socijalnim povlačenjem i manjkom samopoštovanja (Vulić-Prtorić, 2001). Podatak o tome da razredni odjel ima negativan stav prema jednom učeniku učitelju otvara prostor za poduzimanje mjera za popravljavanje socijalnog statusa tog učenika. Kada učitelj prihvati i pruži pomoć izoliranom ili odbačenom učeniku, i razredni odjel će ga prihvatiti jer je učitelj „model učenja ponašanja učenika”. Učitelj ima zadaću situacije unutar razrednog odjela upravljati i usmjeravati u željenom smjeru, kako one usmjerene na provođenje samog nastavnog procesa tako i one koje se odvijaju među učenicima tog razrednog odjela (Zrilić, 2010).

Pokazalo se kako se školski uspjeh ispitanih učenika kreće u rasponu od 2,38 do 5,00. Prosječan je školski uspjeh $M = 4,32$ ($SD = 0,73$). Najveći broj učenika, 57,9 % prolazi s odličnim uspjehom, 29,6 % učenika prolazi vrlo dobrim uspjehom, 11,8 % učenika prolazi dobrim uspjehom a 0,8 % učenika prolazi dovoljnim uspjehom. Ovakva distribucija uspjeha učenika ukazuje kako najveći broj učenika prolazi odličnim uspjehom. Pokazalo se kako je niski školski uspjeh visoko rizičan faktor za razvoj poteškoća u socijalnom funkcioniranju kod učenika te predstavlja rizik za razvoj percipirane veće količine stresa te razvoj problema prilagodbe na nove situacije i anksioznih i depresivnih smetnji (Wicks-Nelson, 2021).

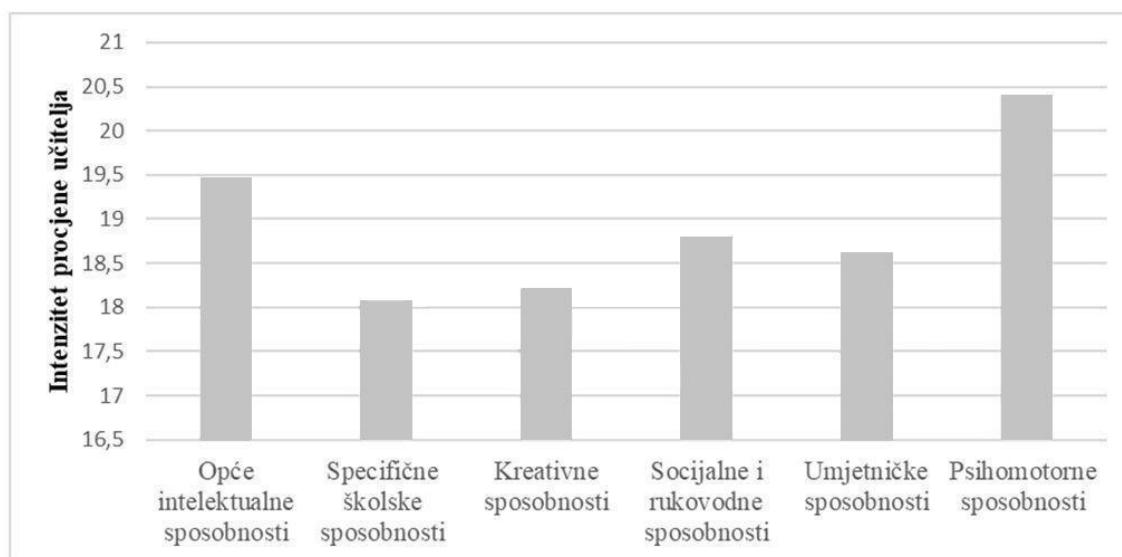
Rezultati na testovima intelektualnih sposobnosti uspoređeni su s normama za razvojnu dob djeteta te su pretvoreni u centile. Intelektualne sposobnosti se distribuiraju po normalnoj raspodjeli te su prosječne

spособnosti učenika $M = 54,46$ ($SD = 31,07$) što govori o tome da su učenici prosječnih intelektualnih sposobnosti, što je i očekivano s obzirom na literaturu (Zarevski, 2000).

Na skali PROFNAD učitelji su ocjenjivali svoje učenike razredne nastave po 6 područja darovitosti: opće intelektualne sposobnosti, kreativne sposobnosti, specifične školske sposobnosti, socijalne i rukovodne sposobnosti, umjetničke i psihomotorne sposobnosti. Prosječna je procjena sposobnosti učitelja $M = 113,51$ ($SD = 48,87$). Procjene učeničkih sposobnosti kreću se u rasponu od 48 do 190. Kod procjena specifičnih sposobnosti rezultati se kreću u rasponu od 8 do 32. Prosječne vrijednosti pojedinih sposobnosti procjenjuju: opće intelektualne sposobnosti procjenjuju $M = 19,44$ ($SD = 8,85$), specifičnih školskih sposobnosti $M = 18,07$ ($SD = 8,65$), kreativnih sposobnosti $M = 18,2$ ($SD = 8,09$), socijalne i rukovodne sposobnosti $M = 18,79$ ($SD = 8,31$), umjetničke sposobnosti $M = 18,61$ ($SD = 8,32$), psihomotorne sposobnosti $M = 20,41$ ($SD = 8,87$). Ovi rezultati prikazani su na grafikonu 1.

Grafikon 1.

Učiteljska procjena pojedinih sposobnosti

Može se primijetiti kako učitelji procjenjuju učeničke sposobnosti visokima. Iz literature saznajemo kako oni učenici koje učitelji u nekom području procjenjuju više od 20 imaju veći potencijal za darovitost (Koren, 1989). Pokazalo se kako učitelji prosječno najviše procjene daju djeci za razvijene psihomotorne sposobnosti te nešto manje, ali i dalje visoke, za intelektualne sposobnosti. Ovakav rezultat upućuje na to da učitelji svoje učenike općenito vide dobrih psihomotornih sposobnosti, što je izrazito važno za razvoj samopouzdanja kod učenika. Osim toga, učiteljska procjena visokih intelektualnih sposobnosti kod učenika pomaže boljem postignuću učenika (Wicks-Nelson, 2021). Učitelji koji procjenjuju sposobnosti svojih učenika višima postavljaju pred njih viša očekivanja te posljedično učenici pokazuju i bolje rezultate (Wicks-Nelson, 2021). Statistički značajne povezanosti među varijablama prikazane su u tablici 2.

Tablica 2.

Statistički značajne korelacije među varijablama

Varijable	Veličina korelacije	Statistička značajnost	Broj učenika
Broj pozitivnih odabira – Inteligencija	0,27	0,01	376
Broj pozitivnih odabira – Školski uspjeh	0,3	0,01	366
Broj pozitivnih odabira – Broj negativnih odabira	-0,27	0,01	412
Broj pozitivnih odabira – Ukupna učiteljska procjena	0,28	0,01	218
Broj pozitivnih odabira – Učiteljska procjena intelektualnih sposobnosti	0,28	0,01	218
Broj pozitivnih odabira – Učiteljska procjena specifične školske sposobnosti	0,29	0,01	218
Broj pozitivnih odabira – Učiteljska procjena kreativnih sposobnosti	0,26	0,01	218
Broj pozitivnih odabira – Učiteljska procjena socijalnih i rukovodnih sposobnosti	0,26	0,01	218
Broj pozitivnih odabira – Učiteljska procjena umjetničkih sposobnosti	0,25	0,01	218
Broj pozitivnih odabira – Učiteljska procjena psihomotornih sposobnosti	0,248	0,05	218
Broj negativnih odabira – Inteligencija	-0,218	0,01	376
Broj negativnih odabira – Školski uspjeh	-0,33	0,01	366
Broj negativnih odabira – Učiteljska procjena intelektualnih sposobnosti	-0,14	0,01	218
Broj negativnih odabira – Učiteljska procjena socijalnih i rukovodnih sposobnosti	-0,15	0,01	218
Broj negativnih odabira – Učiteljska procjena umjetničkih sposobnosti	-0,15	0,01	218
Dob – Inteligencija	-0,13	0,05	413
Dob – Školski uspjeh	-0,39	0,01	366
Inteligencija – Školski uspjeh	0,45	0,01	334
Inteligencija – Ukupna učiteljska procjena	0,31	0,01	201
Inteligencija – Učiteljska procjena intelektualnih sposobnosti	0,32	0,01	201

Inteligencija – Učiteljska procjena specifične školske sposobnosti	0,37	0,01	201
Inteligencija – Učiteljska procjena kreativnih sposobnosti	0,35	0,01	201
Inteligencija – Učiteljska procjena socijalnih i rukovodnih sposobnosti	0,3	0,01	201
Inteligencija – Učiteljska procjena umjetničkih sposobnosti	0,29	0,01	201
Inteligencija – Učiteljska procjena psihomotornih sposobnosti	0,17	0,05	201
Školski uspjeh – Ukupna učiteljska procjena	0,33	0,01	173
Školski uspjeh – Učiteljska procjena intelektualnih sposobnosti	0,35	0,01	173
Školski uspjeh – Učiteljska procjena specifične školske sposobnosti	0,39	0,01	173
Školski uspjeh – Učiteljska procjena kreativnih sposobnosti	0,32	0,01	173
Školski uspjeh – Učiteljska procjena socijalnih i rukovodnih sposobnosti	0,32	0,01	173
Školski uspjeh – Učiteljska procjena umjetničkih sposobnosti	0,33	0,01	173
Školski uspjeh – Učiteljska procjena psihomotornih sposobnosti	0,18	0,01	173
Ukupna učiteljska procjena – Učiteljska procjena intelektualnih sposobnosti	0,98	0,01	218
Ukupna učiteljska procjena – Učiteljska procjena specifične školske sposobnosti	0,96	0,01	218
Ukupna učiteljska procjena – Učiteljska procjena kreativnih sposobnosti	0,98	0,01	218
Ukupna učiteljska procjena – Učiteljska procjena socijalnih i rukovodnih sposobnosti	0,98	0,01	218
Ukupna učiteljska procjena – Učiteljska procjena umjetničkih sposobnosti	0,96	0,01	218
Ukupna učiteljska procjena – Učiteljska procjena psihomotornih sposobnosti	0,89	0,01	218

Učiteljska procjena intelektualnih sposobnosti – Učiteljska procjena specifične školske sposobnosti	0,95	0,01	218
Učiteljska procjena intelektualnih sposobnosti – Učiteljska procjena kreativnih sposobnosti	0,96	0,01	218
Učiteljska procjena intelektualnih sposobnosti – Učiteljska procjena socijalnih i rukovodnih sposobnosti	0,95	0,01	218
Učiteljska procjena intelektualnih sposobnosti – Učiteljska procjena umjetničkih sposobnosti	0,93	0,01	218
Učiteljska procjena intelektualnih sposobnosti – Učiteljska procjena psihomotornih sposobnosti	0,82	0,01	218
Učiteljska procjena specifične školske sposobnosti – Učiteljska procjena kreativnih sposobnosti	0,96	0,01	218
Učiteljska procjena specifične školske sposobnosti – Učiteljska procjena socijalnih i rukovodnih sposobnosti	0,92	0,01	218
Učiteljska procjena specifične školske sposobnosti – Učiteljska procjena umjetničkih sposobnosti	0,9	0,01	218
Učiteljska procjena specifične školske sposobnosti – Učiteljska procjena psihomotornih sposobnosti	0,79	0,01	218
Učiteljska procjena kreativnih sposobnosti – Učiteljska procjena socijalnih i rukovodnih sposobnosti	0,95	0,01	218
Učiteljska procjena kreativnih sposobnosti – Učiteljska procjena umjetničkih sposobnosti	0,92	0,01	218
Učiteljska procjena kreativnih sposobnosti – Učiteljska procjena psihomotornih sposobnosti	0,82	0,01	218
Učiteljska procjena socijalnih i rukovodnih sposobnosti – Učiteljska procjena umjetničkih sposobnosti	0,93	0,01	218
Učiteljska procjena socijalnih i rukovodnih sposobnosti – Učiteljska procjena psihomotornih sposobnosti	0,82	0,01	218
Učiteljska procjena umjetničkih sposobnosti – Učiteljska procjena psihomotornih sposobnosti	0,83	0,01	218

Pokazalo se kako učenici koji imaju veći broj pozitivnih odabira od strane drugih učenika imaju više intelektualne sposobnosti, veći prosjek ocjena te učitelji njihove ukupne sposobnosti, opće

intelektualne sposobnosti, specifične školske sposobnosti, kreativne sposobnosti, socijalne i rukovodne sposobnosti, umjetničke sposobnosti i psihomotorne sposobnosti procjenjuju višima. Osim toga, pokazalo se kako učenici koji imaju veći broj pozitivnih odabira imaju manji broj negativnih odabira.

U tablici 2. možemo vidjeti kako su navedene korelacije niske, ali ipak statistički značajne. Pozitivne procjene od strane vršnjaka pokazale su se kao prediktor dobrih socijalnih odnosa, popularnosti te dobrog akademskog postignuća (Laniga-Wijnen i sur., 2019). Biti pozitivno procijenjen od strane vršnjaka pomaže općem razvoju učenika. Pokazalo se kako učenici koji imaju veći broj negativnih odabira imaju niže intelektualne sposobnosti, niži školski uspjeh, manji broj pozitivnih odabira te kako učitelji njihove ukupne sposobnosti te opće intelektualne sposobnosti, socijalne i rukovodne sposobnosti i umjetničke sposobnosti procjenjuju nižima. U tablici 2. možemo vidjeti kako su te povezanosti niske. Ipak, zbog izrazitog rizika koji niski socijalni status može proizvesti, važno je identificirati učenike s velikim brojem negativnih odabira te primijetiti povezanost negativnih odabira s intelektualnim sposobnostima i akademskim postignućem tih učenika. Povezanost učiteljskih procjena socijalnih i rukovodnih sposobnosti učenika i velikog broja negativnih odabira može upućivati na to da učitelji uočavaju poteškoće učenika koji su negativno percipirani od strane svojih vršnjaka iz razreda što ih može potaknuti na jačanje socijalnih vještina tih učenika.

U odnosu na kronološku dob ispitanika pokazalo se da učenici niže životne dobi imaju više rezultate na testovima intelektualnih sposobnosti od starijih učenika te veći prosjek ocjena. Međutim, pokazalo se kako učenici imaju podjednak broj pozitivnih i negativnih odabira od strane drugih učenika bez obzira na dob te da učitelji podjednako procjenjuju sposobnosti učenika s obzirom na dob (tablica 2.). Ovakav rezultat ne začuđuje zbog toga što postoji mogućnost da je test sposobnosti koji smo primjenjivali za mlađe učenike lakši. Osim toga u nižoj životnoj dobi manji je utjecaj tjeskobe i ispitne anksioznosti na učenike, koji uz to imaju i veću motivaciju za udovoljavanjem odraslima te zbog toga ulažu veći napor u rješavanje testova. Stariji su učenici pod većim utjecajem ispitne anksioznosti te puno lakše odustaju od zadataka ako oni ne dovode do ekstrinzične nagrade, odnosno ocjene (Mazone i sur., 2007). Učenici s višom anksioznošću i stariji učenici općenito imaju niži školski uspjeh (Mazone i sur., 2007).

Učenici s višim intelektualnim sposobnostima imaju i značajno veći prosjek školskih ocjena. Osim toga, pokazalo se da učenici s višim intelektualnim sposobnostima imaju značajno veći broj pozitivnih biranja u sociometrijskom ispitivanju i značajno manji broj negativnih biranja. Ukupne sposobnosti učenika s višim intelektualnim sposobnostima učitelji procjenjuju uspješnijima te procjenjuju višima njihove opće intelektualne sposobnosti, specifične školske sposobnosti, kreativne sposobnosti, socijalne i rukovodne sposobnosti, umjetničke sposobnosti i psihomotorne sposobnosti. Navedene korelacije su značajne, a najmanja povezanost se nalazi kod intelektualnih sposobnosti pojedinca i učiteljske procjene psihomotornih sposobnosti. Ovakav rezultat ne iznenađuje budući da su visoke intelektualne sposobnosti dobar prediktor školskog uspjeha (Weber i sur., 2013) i dobrih socijalnih odnosa (Laniga-Wijnen i sur., 2019). Učitelji djecu s višim intelektualnim sposobnostima procjenjuju uspješnijima (Vulić-Prtorić, 2001).

Učenici s većim prosjekom ocjena imaju više intelektualne sposobnosti, mlađe su dobi te imaju veći broj pozitivnih odabira, a manji broj negativnih odabira od strane drugih učenika. Učitelji njihove ukupne sposobnosti procjenjuju višima, te višima procjenjuju njihove opće intelektualne sposobnosti, specifične školske sposobnosti, kreativne sposobnosti, socijalne i rukovodne sposobnosti, umjetničke sposobnosti i psihomotorne sposobnosti. Navedene su korelacije značajne, a najmanja se povezanost nalazi kod prosjeka ocjena i učiteljske procjene psihomotornih sposobnosti. Pokazalo se da vršnjaci mogu poprilično utjecati na uspjeh pojedinca (Duncan i sur., 2001; Kurdek i sur., 1995; Wentzel i Caldwell, 1997). Utjecaj vršnjaka na uspjeh pojedinca objašnjava se socijalnom usporedbom, pružanja potpore, efektom socijalne facilitacije, povećanjem motivacije i slično. Osim što utječu pozitivno, vršnjaci mogu i negativno utjecati na školski uspjeh skupine (Cauce i sur., 1982; Gonzales i sur., 1996; Horvat i Lewis, 2003). Prosjek ocjena ima najmanje korelacije s učiteljskim procjenama psihomotornih sposobnosti za koje se smatra kako mogu biti dobre bez obzira na intelektualni status, motivaciju za učenje i napredovanje te kako su u većine učenika jako dobre.

Učiteljske procjene učenčkih sposobnosti visoko su povezane kod ukupnih sposobnosti i pojedinačne pojedine sposobnosti (tablica 2.). Kada učitelj procjenjuje višima ukupne sposobnosti, tada i

pojedine sposobnosti procjenjuje višima. Može se primijetiti kako učiteljska procjena psihomotornih sposobnosti ima najmanju korelaciju s učiteljskom procjenom ukupnih sposobnosti i učiteljskom procjenom pojedinačnih sposobnosti. Takav rezultat, kao što je već navedeno, ne iznenađuje zbog općenito percipirane najniže korelacije učeničkih sposobnosti i psihomotornih sposobnosti. Visoke intelektualne sposobnosti u niskoj su korelaciji s visokim psihomotornim sposobnostima (Zarevski, 2000).

2. *Razlike u inteligenciji, školskom uspjehu i učiteljskim procjenama sposobnosti s obzirom na popularnost*

Sve smo učenike po popularnosti podijelili u četiri kategorije: u popularne (broj pozitivnih biranja iznad medijana, broj negativnih biranja ispod medijana), kontroverzne (broj pozitivnih biranja iznad medijana, broj negativnih biranja iznad medijana), odbačene (broj pozitivnih biranja ispod medijana, broj negativnih biranja iznad medijana) te izolirane (broj pozitivnih biranja ispod medijana, broj negativnih biranja ispod medijana). Pokazalo se kako popularnih učenika ima 20,7 %, kontroverznih 19 %, odbačenih 17,5 % te izoliranih 41,8 %. Tako se nalazi i u drugim istraživanjima (Cillesen i sur., 2001).

Kako bismo provjerili razlikuju li se ove četiri skupine po inteligenciji, školskom uspjehu, ukupnim i pojedinačnim učiteljskim procjenama njihovih sposobnosti, provedena je Analiza varijance (ANOVA).

Tablica 3.

Prosječne vrijednosti intelektualnih sposobnosti, školskog uspjeha, ukupnih i pojedinačnih učiteljskih procjena sposobnosti učenika

	Odbačeni M(SD)	Izolirani M(SD)	Kontroverzni M(SD)	Popularni M(SD)	P
Intelektualne sposobnosti	42,7(5,64)	54,08 (30,49)	54,34 (28,75)	64,83 (27,11)	0,000
Školski uspjeh	3,89 (0,74)	4,29 (0,73)	4,46 (0,52)	4,57 (0,74)	0,000
Opće intelektualne sposobnosti	17,43 (7,79)	18,08 (8,92)	21,84 (6,98)	21,91 (10,47)	0,011
Specifične školske sposobnosti	16,38 (8,06)	16,56 (8,33)	20,51 (7,28)	20,44 (10,22)	0,011
Kreativne sposobnosti	16,72 (7,35)	16,72 (7,94)	20,56 (6,2)	20,37 (9,87)	0,010
Socijalne i rukovodne sposobnosti	16,57 (7,22)	17,71 (8,33)	21,51 (6,52)	20,65 (9,98)	0,008
Umjetničke sposobnosti	16,57 (6,9)	17,72 (8,67)	20,67 (6,2)	20,51 (10,14)	0,033

Psihomotorne sposobnosti	18,34 (7,94)	19,15 (9,05)	23,21 (6,97)	22,37 (10,24)	0,013
Ukupna procjena sposobnosti	102,02 (42,12)	105,94 (49,16)	128,3 (36,86)	126,26 (59,6)	0,009

Kod intelektualnih sposobnosti učenici se statistički značajno razlikuju s obzirom na popularnost tako da popularni učenici imaju statistički značajno više intelektualne sposobnosti od odbačenih učenika ($p < 0,01$). Učenici viših intelektualnih sposobnosti imaju bolju sposobnost prilagodbe na različite socijalne situacije te uspijevaju u većem opsegu prilagoditi se različitim osobinama svojih vršnjaka iz razreda (Vlahović-Štetić, 2005).

Kod školskog uspjeha učenici se značajno razlikuju s obzirom na popularnost i to tako da se odbačeni učenici razlikuju statistički značajno od izoliranih ($p < 0,01$), kontroverznih ($p < 0,01$) i popularnih ($p < 0,01$). Izolirani učenici se razlikuju od odbačenih i popularnih ($p < 0,05$). Kontroverzni se razlikuju od odbačenih ($p < 0,01$). Popularni se razlikuju od odbačenih ($p < 0,01$) i kontroverznih ($p < 0,05$). Iz literature saznajemo kako učenici lošijeg socijalnog statusa imaju niži školski uspjeh te su češće usamljeni, imaju manji broj prijatelja i češće su žrtve vršnjačkog nasilja (Gorman i sur., 2011). Važnost školskog uspjeha u školskoj je sredini velika. Sama činjenica boljeg uspjeha učenika čini socijalno poželjnim, pomaže mu razviti bolje samopouzdanje u svoje sposobnosti i osjećaj da ima veće socijalne kapacitete koji povećavaju njegov socijalni status te ga čine popularnijim.

Prilikom svoje procjene, učitelji ove četiri skupine učenika procjenjuju slično. Učitelji socijalne sposobnosti i rukovodne sposobnosti procjenjuju nižima kod kontroverznih i odbačenih učenika ($p < 0,05$). Učitelji prepoznaju sposobnosti svojih učenika u socijalnim vještinama i rukovođenju što se vidi po tome kako učenicima s velikim brojem negativnih odabira daju niže procjene u socijalnim i rukovodnim vještinama što se podudara s podacima iz literature (Vlahović-Štetić, 2005)

Ovim se istraživanjem pokazalo sukladno nalazima u literaturi kako su popularni učenici inteligentniji, imaju bolji školski uspjeh od odbačenih učenika. Odbačeni i izolirani učenici imaju niži školski uspjeh i intelektualne sposobnosti od popularnih. Učitelji prepoznaju učenike s lošijim socijalnim i rukovodnim sposobnostima te se pokazalo kako su ti učenici u skupini kontroverznih i odbačenih.

3. Spolne razlike po popularnosti te inteligenciji, školskom uspjehu i procjenama učitelja

Kako bi procijenili spolne razlike kod popularnosti koristili smo hi kvadrat test. Pokazalo se kako postoji statistički značajna razlika u popularnosti kod djevojčica i dječaka ($p < 0,05$). U tablici 4. se vide postotci dječaka i djevojčica u pojedinoj kategoriji. Pokazalo se kako su statistički značajno dječaci češće odbačeni, a djevojčice češće izolirane.

Tablica 4.

Prikaz spolnih razlika u popularnosti izražen u postotcima

Spol	Odbačeni	Izolirani	Kontroverzni	Popularni
Dječaci	22,4	37,1	19,5	21,0
Djevojčice	12,3	47,7	18,5	21,5

Za procjenu statističkih razlika među dječacima i djevojčicama kod inteligencije, školskog uspjeha i procjena učitelja korišten je t- test.

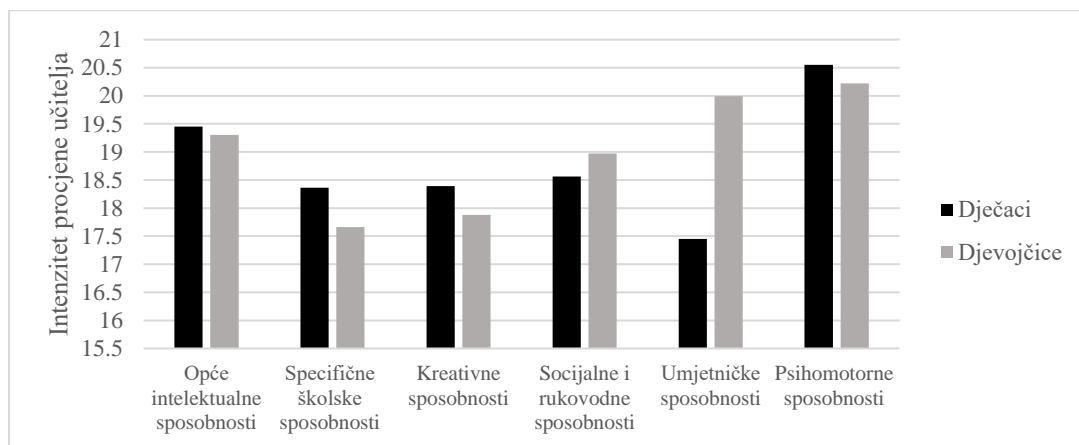
Intelektualne sposobnosti djevojčica ($M = 52,91$, $SD = 30,88$) i intelektualne sposobnosti dječaka ($M = 55,78$, $SD = 31,2$) ne razlikuju se statistički značajno. Takav je rezultat djelom očekivan s obzirom na literaturu koja navodi kako dječaci češće postižu viši rezultat kod neverbalnih intelektualnih sposobnosti, ali kod višefaktorskog mjerenja ne nalaze se velike razlike u intelektualnim sposobnostima dječaka i djevojčica (Zarevski, 1999).

Iz dobivenih je rezultata vidljivo kako se školski uspjeh djevojčica ($M = 4,43$, $SD = 0,66$) i školski uspjeh dječaka ($M = 4,28$, $SD = 0,73$) statistički značajno ne razlikuju, što je u skladu s proučavanom literaturom.

Učiteljske procjene po profilu nadarenosti učenika mogu se vidjeti na grafikonu 2. Pokazalo se kako je jedina statistički značajna razlika kod učiteljskih procjena kod procjene umjetničkih sposobnosti u kojima učitelji procjenjuju djevojčice darovitije od dječaka. To može biti rezultat boljih grafomotoričkih sposobnosti djevojčica, činjenice da djevojčice često u školi imaju više motivacije prikazati se u što boljem svjetlu te toga što su se pokazale boljima u praćenju uputa učitelja i zadovoljavanju onoga što učitelji traže od njih. Osim toga, u društvu je poželjno da djevojčice lijepo crtaju te se češće njeguje ta njihova sposobnost nego kod dječaka.

Grafikon 2.

Spolne razlike kod učiteljske procjene pojedinih sposobnosti učenika

Pokazalo se kako ne postoje razlike u popularnosti između dječaka i djevojčica. Ipak, učenici su skloniji tome da dječake odbace, a djevojčice izoliraju što nije neobično s obzirom na to da su dječaci po svom temperamentu skloniji eksternaliziranim ponašanjima te na drugi način traže društvo. Djevojčice su sklone internaliziranim ponašanjima te se češće povlače i zatvaraju u sebe, što može rezultirati izolacijom. Dječaci i djevojčice se ne razlikuju značajno po intelektualnim sposobnostima i školskom uspjehu, što se pokazalo i u dosadašnjoj literaturi (Vizek Vidović i sur., 2003; Zarevski 1999;) Učitelji procjenjuju kako su djevojčice bolje u umjetničkim sposobnostima nego dječaci vjerojatno zbog boljih grafomotoričkih sposobnosti te socijalne poželjnosti dobrog crtanja od strane djevojčica.

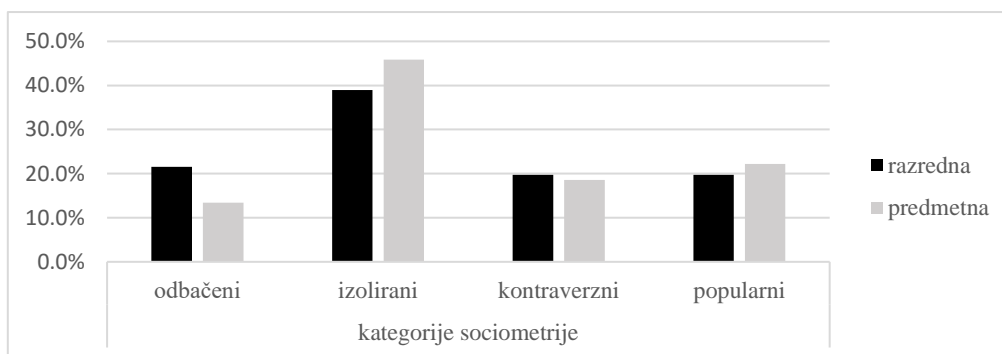
4. Razlike između viših i nižih razreda po popularnosti, inteligenciji te školskom uspjehu

Kako bismo utvrdili razlikuju li se učenici razredne nastave i predmetne nastave po popularnosti, korištena je tehnika hi kvadrat testa. Raspodjela učenika po popularnosti može se vidjeti na grafikonu 3.

Navedene razlike nisu statistički značajne. Ovakav rezultat upućuje na to da mlađi i stariji učenici na podjednak način procjenjuju svoje vršnjake iz razreda te kako je podjednaka raspodjela učenika po popularnosti u predmetnoj i razrednoj nastavi. Ovakvi rezultati pokazuju kako učenici različite dobi funkcioniraju po sličnim socijalnim principima. U razredima je najveći broj izoliranih učenika, a nešto je manji broj odbačenih, kontroverzanih i popularnih.

Grafikon 3.

Razlike među učenicima predmetne i razredne nastave po popularnosti

Kako bismo procijenili postoje li statistički značajne razlike u rezultatima učenika viših i nižih razreda po intelektualnim sposobnostima i školskom uspjehu, korišten je t-test. Prosječne su sposobnosti učenika razredne nastave $M = 55,91$ ($SD = 31,89$), a prosječne su sposobnosti učenika predmetne nastave $M = 52,79$ ($SD = 30,1$). Navedene razlike nisu statistički značajne. Očekujemo da će u populaciju učenika biti podjednake intelektualne sposobnosti. U ovom istraživanju ovakav rezultat je bitan jer se u korelacijama pokazalo kako mlađi učenici imaju više intelektualne sposobnosti.

Školski je uspjeh učenika razredne nastave $M = 4,57$ ($SD = 0,58$), što govori o tome kako učenici u razrednoj nastavi prosječno prolaze odličnim uspjehom. Prosječna je ocjena učenika predmetne nastave $M = 4,1$ ($SD = 0,77$) što govori o tome da učenici predmetne nastave prosječno prolaze s vrlo dobrim uspjehom. Navedene su razlike statistički značajne ($p < 0,01$). U razrednoj nastavi postoje manji zahtjevi gradiva, samo jedan učitelj predaje većinu nastavnih predmeta te postoji veća motivacija učenika da udovolje zahtjevima koje on pred njih postavlja. Učitelji u razrednoj nastavi češće imaju veća očekivanja od učenika za koje procjenjuju da imaju više sposobnosti te izjednačavaju školski uspjeh sa svojom procjenom i očekivanjem od učenika. Često su ocjene učitelja u razrednoj nastavi poticajnije od onih u predmetnoj. U predmetnoj nastavi, s većim brojem učitelja, javlja se i težnja objektivnijoj procjeni učeničkog znanja bez obzira na njihove sposobnosti. U predmetnoj nastavi postoje i veći zahtjevi školskoga gradiva, kojima učenici često ne uspijevaju odgovoriti.

Pokazalo se da se učenici razredne i predmetne nastave ne razlikuju po popularnosti, odnosno kako u razrednoj i predmetnoj nastavi procjenjuju ista ponašanja djece te kako u različitoj dobi učenici slično procjenjuju svoje vršnjake po popularnosti. Osim toga ne razlikuju se po intelektualnim sposobnostima, a po školskom se uspjehu pokazalo kako učenici razredne nastave imaju bolji školski uspjeh.

Istraživanje je provedeno s ciljem uočavanja na koji je način popularnost učenika u predmetnoj i u razrednoj nastavi povezana sa školskim uspjehom, inteligencijom i procjenama koje učitelji daju učeničkim sposobnostima. Kao što se i pretpostavljalo, rezultati ukazuju na to da postoje učenici koji su popularni u pojedinim razrednim odjelima, ali ono što je važnije od toga, pokazalo se da postoje odjeli u kojima jednog učenika svi učenici procjenjuju negativno. Upravo je taj podatak važan kako bi se unutar razrednog odjela

poduzele mjere kojima bi se socijalni status učenika popravio jer je poznato da negativna iskustva s vršnjacima uzrokuju sumnju i nesigurnost u vlastite sposobnosti te stvaranje loše slike o sebi.

Sociometrija je jedan od kvalitetnijih alata za uočavanje i smanjivanje poteškoća te za razvijanje i poboljšanje kvalitetnije komunikacije unutar nekog razrednog odjela. Upravo uz pomoć sociometrije moguće je otkriti poteškoće koje učenik ima zbog nekvalitetnih odnosa s vršnjacima, a koji nisu uvijek vidljivi izvana. Istraživanje je potvrdilo pretpostavku kako najveći broj učenika prolazi odličnim uspjehom, dok je niski školski uspjeh rizičan faktor za razvoj poteškoća u socijalnom funkcioniranju kod učenika, većoj izloženosti nasilju od strane vršnjaka, nižem samopouzdanju te predstavlja rizik za razvoj veće količine stresa i problema prilagodbe na nove situacije (Cillesen i sur., 2011).

S obzirom na to da su učenici osnovne škole u formativnim i najosjetljivijim godinama razvoja, kroz odnose i slike kako ih okolina doživljava (u ovom slučaju kolege iz razreda i učitelji) grade vlastitu sliku o sebi i poistovjećuju se s njom, rezultati ovog istraživanja ukazuju na potrebu prepoznavanja potreba učenika unutar istog razrednog odjela od strane učitelja, osnaživanje učenika i kontinuirani rad na njihovim komunikacijskim vještinama, s ciljem unaprjeđenja njihovih odnosa i razvijanja pozitivnije slike o sebi samima.

Ovo istraživanje ostavlja prostor umetanju novih varijabli koje se istražuju zajedno s popularnosti, inteligencijom i školskim uspjehom kao što su samopouzdanje, osobine ličnosti, socioekonomski status, anksioznost, depresivnost, anksiozna osjetljivost. Kako bismo povećali pouzdanost rezultata, bilo bi dobro ponoviti istraživanje na drugim školama. Osim toga nije ispitivano postoji li neki aktualni sukob među učenicima istog odjela u trenutku istraživanja, što je značajno moglo utjecati na rezultate sociometrijskog upitnika i otežati precizno otkrivanje odnosa koji vladaju unutar tog odjela.

ZAKLJUČAK

Ovim istraživanjem pokazuje se kako popularniji učenici imaju viši školski uspjeh, više intelektualne sposobnosti te učitelji njihove sposobnosti procjenjuju višima. Pokazalo se također kako učitelji rukovodne sposobnosti popularnih učenika procjenjuju višima. Dječaci su češće odbačeni, a djevojčice su češće izolirane. Nisu pronađene spolne razlike u inteligenciji ni u školskom uspjehu među djevojčicama i dječacima, ali učitelji procjenjuju umjetničke sposobnosti djevojčica višima nego kod dječaka. Popularnost se učenika ne razlikuje po tome pripadaju li predmetnoj ili razrednoj nastavi. Učenici razredne nastave ne razlikuju se po sposobnostima od učenika predmetne nastave, ali imaju značajno viši školski uspjeh. Istraživanja ove vrste korisna su unutar same škole jer ostavljaju mogućnost intervencija za poboljšanje socijalnog statusa izoliranih, odbačenih i kontroverznih učenika. Pokazuju nam točnost učiteljskih procjena učenika te ukazuju na važnost rada s učiteljima kako bi im se pomoglo unaprijediti razvoj učenika. To dugoročno može imati pozitivne posljedice za njihov socioemocionalni i spoznajni razvoj te povećati vjerojatnost uspjeha.

LITERATURA

- Babarović, T., Burušić, J. i Šakić, M. (2010). Psihosocijalne i obrazovne odrednice školskog uspjeha učenika osnovnih škola: Dosezi dosadašnjih istraživanja. *Suvremena psihologija*, 13(2), 235–255.
- Begun Weltmann, R. (2007). *Socijalne vještine za tinejdžere*. Naklada Kosinj.
- Berghout Austin, A. M. i Draper, D. C. (1984). The Relationship Among Peer Acceptance, Social Impact, and Academic Achievement in Middle Childhood. *American Educational Research Journal*, 21(3), 597–604. <https://doi.org/10.3102/00028312021003597>
- Cauce, A. M., Felner, R. D. i Primavera, J. (1982). Social support in high-risk adolescents: Structural components and adaptive impact. *American Journal of Community Psychology*, 10(4), 417–428. <https://doi.org/10.1007/BF00893980>
- Cillessen, A. H. N. i Marks, P. E. L. (2011). Conceptualizing and measuring popularity. U A. H. N. Cillessen, D. Schwartz, i L. Mayeux, L. (Eds.), *Popularity in the peer system* (pp. 25–56). The Guilford Press. <https://www.researchgate.net/publication/285165992>
- Duncan, G.J., Boisjoly, J. i Harris, K.M. (2001). Sibling, peer, neighbor, and schoolmate correlations as indicators of the importance of context for adolescent development. *Demography*, 38(3), 437–447. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11523270>
- Gonzales, N. A., Cauce, A. M., Friedman, R. J. i Mason, C. A. (1996). Family, peer, and neighborhood influences on academic achievement among African-American adolescents: One-year prospective effects. *American Journal of Community Psychology*, 81(6), 1696–1713. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/8864209/>
- Hopmeyer Gorman, A. H., Schwartz, D., Nakamoto, J. i Mayeux, L. (2011). Unpopularity and disliking among peers: Partially distinct dimensions of adolescents' social experiences. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 32(4), 208–217. <https://doi.org/10.1016/j.appdev>
- Horvat, E. M. i Lewis, K. S. (2003). Reassessing the "Burden of 'Acting White'": The Importance of Peer Groups in Managing Academic Success. *Sociology of Education*, 76(4), 265–280. <https://doi.org/10.2307/1519866>
- Hrvatska online enciklopedija. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=56950>
- Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu: roditelji, vršnjaci, učitelji – kontekst razvoja djeteta*. Naklada Slap.
- Koren, I. (1989). Kako prepoznati i identificirati nadarenog učenika? *Školske novine*.
- Krnjajić, S. (1981). *Sociometrijski status učenika: psiho-socijalni činioci*. Prosveta.
- Krnjajić, S. (2002). *Peer relationships and academic achievement*. Education Research Institute.
- Kurdek, L. A., Fine, M. A. i Sinclair, R. J. (1995). School adjustment in sixth graders: Parenting transitions, family climate, and peer norm effects. *Child Development*, 66(2), 430–445. <https://doi.org/10.2307/1131588>
- Laniga-Wijnen, L., Gremmen, M. C., Dijkstra, J. K., Veenstra, R., Vollebergh, W. A. M. i Haraheh, Z. (2019). The Role of Academic Status Norms in Friendship Selection and Influence Processes Related to Academic Achievement. *Developmental Psychology*, 55(2), 337–350. <https://psycnet.apa.org/record/2018-64005-001>
- Mazzone, L., Ducci, F., Scoto, M.C., Passaniti, E., Genitori, V., D'Arrigo, i Vitiello, B. (2007). The role of anxiety symptoms in school performance in a community sample of children and adolescents. *BMC Public Health*, 7, 347. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-7-347>
- Mihaly, K. (2009). Do More Friends Mean Better Grades?: Student Popularity and Academic Achievement. *RAND Working Paper Series WR*, 678. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1371883>
- Mijatović, A. (1999). *Osnove suvremene pedagogije*. HPKZ.
- Moreno, J. L. (1962). *Osnovi sociometrije*. Savremena škola.
- Petz, B. (2005). *Psihologijski rječnik*. Naklada Slap.
- Sammons, P., Hillman, J. i Mortimore, P. (1994). Key Characteristics of Effective Schools: A Review of School Effectiveness Research. *International School Effectiveness and Improvement Centre, University of London*. <https://eric.ed.gov/?id=ED389826>

- Shapiro, L., E. (1998). *Kako razviti emocionalnu inteligenciju djece*. Mozaik knjiga.
- Vizek Vidović, V., Rijavec, M., Vlahović-Štetić, V. i Miljković, D. (2003). *Psihologija obrazovanja*. IEP.
- Vlahović-Štetić, V. (2005). *Daroviti učenici: teorijski pristup i primjena u školi*. Institut za društvena istraživanja.
- Vulić-Prtorić, A. (2001). *Depresivnost u djece i adolescenata*. Naklada Slap.
- Weber, H. S., Lu, L., Shi, J. i Spinath, F.M. (2013). The roles of cognitive and motivational predictors in explaining school achievement in elementary school. *Learning and Individual Differences*, 25, 85–92. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2013.03.008>
- Wentzel, K. R. i Asher, S. R. (1995). The Academic Lives of Neglected, Rejected, Popular, and Controversial Children. *Child Development*, 66(3), 754–763. <https://doi.org/10.2307/1131948>
- Wentzel, K. R. i Caldwell, K. (1997). Friendships, peer acceptance, and group membership: Relations to academic achievement in middle school. *Child Development*, 68, 1198–1209. <https://doi.org/10.2307/1132301>
- Wicks-Nelson, R. i Israle, A.C. (2021). *Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja djece i adolescenata s dopunama iz DSM-a-5*. Naklada Slap.
- Zarevski, P. (2000). *Struktura i priroda inteligencije*. Naklada Slap.
- Zrilić, S. (2010). Kvaliteta komunikacije i socijalni odnosi u razredu. *Pedagoški istraživanja*, 7(2), 231–240.

